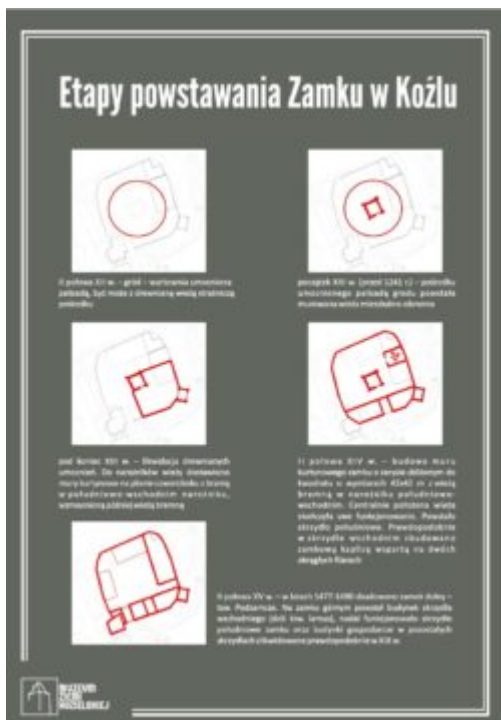

Zamek w Koźlu / The castle in Koźle / Schloss in Koźle / Hrad v Koźle

Od XII w. pojawiają się pierwsze źródła pisane potwierdzające istnienie Koźla. Jest ono opisywane w kontekście przedmiotu walk pomiędzy wojskami księcia Bolesława i Morawianami. Pierwsza wzmianka na temat Koźla pojawia się *Kronice* Galla Anonima – opisywane wydarzenie dotyczyło najazdu Świętopelka na Śląsk, który skończył się m.in. spalaniem Koźla. Bolesław Krzywousty szybko udał się do Koźla, by go odbudować. W 1105 r. i w 1106 r. miasto ponownie płonęło. Choć w kronice w kontekście Koźla użyto łacińskiego terminu *castrum* – nie możemy jednoznacznie stwierdzić, czy chodzi w tym miejscu o zamek czy gród. Brak osadnictwa wczesnośredniowiecznego na terenie Wzgórza Zamkowego skłania do przypuszczenia, iż pierwotny gród, który zapewne znajdował się blisko dzisiejszego miasta, został przeniesiony na tereny bardziej dogodnie. Biorąc pod uwagę fakt, iż najstarszy średniowieczny materiał zabytkowy znaleziony na kozielskim Wzgórzu Zamkowym datowany jest na XIII w. oraz że w okresie XII w. miały miejsce liczne najazdy czeskie na Koźle, możemy wysnuć wniosek, iż przeniesienie grodu miało miejsce na przełomie XII i XIII w. Być może po jednym z takich najazdów, gdy gród został zniszczony, podjęto decyzję o zmianie jego lokalizacji. Wówczas przeniesienie zbiegłoby się z tworzeniem w XIII w. nowej sieci osadniczej związanej z lokacją na prawie niemieckim, gdy kolonizacja na prawie niemieckim tworzyła nowy krajobraz osadniczy.

W 1281 r. doszło do podziału księstwa opolskiego i wydzielenia księstwa bytomsko-kozielskiego, niewątpliwie zatem w tym czasie musiała funkcjonować wieża – donżon. Jednakże, źródła pisane wskazują, iż w I poł. XIII w. na terenie Koźla funkcjonowała warownia – brak jednak informacji, czy był to obiekt murowany czy drewniano-ziemny. W XIII w. doszło do rozbudowy zabudowań wokół wieży. Została ona otoczona murem, wybudowano wieżę narożną, która była wieżą strzelniczą i pełniła funkcję wieży ostatecznej obrony. Na przestrzeni lat wykształciły się następujące części składowe kompleksu zamkowego: mur obwodowy, dziedziniec, basteja, piwnica skrzydła południowego, piwnica skrzydła wschodniego, parter skrzydła południowego, parter skrzydła wschodniego. W urbarzu z 1578 r. znajduje się informacja, iż zamek otoczony był dwiema fosami. Z jednej strony za fosą były bagna i stawy, z drugiej Odra. Najstarszą częścią zamku, która została zachowana do dnia dzisiejszego jest pozostałość wieży piastowskiej. Obiekt został wzniesiony na

wzgórzu i wybudowany na planie czworoboku. Jego wymiary wynoszą 9,30 mx9,45 m, grubość ścian stała wynosi 1,3 m. Odnotowano występowanie czterech przypór o szerokości ok. 0,95 m i takiej samej długości. Badania archeologiczne w pobliżu wieży z lat 60. XX odnotowały ślady licznych wkopów na gł. 0,5 m - znajdowały się tam zabytki średniowieczne i nowożytny. Najniższa warstwa zawierała ponadto fragmenty naczyń stalowo-szarych prawdopodobnie z ok. II poł. XIII w., kości zwierzęce i wyroby z żelaza. Do dziś nie wiadomo, ile kondygnacji miała wieża. W oparciu o analizę podobnych obiektów przypuszcza się, iż obiekt miał cztery kondygnacje. Najniższe pomieszczenie pełniło funkcję gospodarczą, a najwyższe zajmował książe. Obecnie pozostałości wieży stanowią najważniejszy zabytek należący do Muzeum Ziemi Kozielskiej, lecz nie najstarszy. Albowiem na terenie Wzgórza Zamkowego odkryto zabytki krzemienne pochodzące z epoki kamienia.

Oprac. Aleksandra Gałka

